

SPRÁVY A RECENZIE

Za Jánom Jankovičom (1943–2021)

V lete roku 2021 nás opustil dlhoročný priateľ a vyslanec južnoslovanských literatúr na Slovensku, dlhoročný člen Slovenského komitétu slavistov, neuveriteľne usilovný prekladateľ, ale aj vydavateľ a literárny vedec Janko Jankovič.

PhDr. Ján Jankovič, DrSc. sa narodil 21. júla 1943 v Považskej Bystrici. Tam svoju životnú púť začal, tam sa tento svetobežník neustále vracal a tam sa vrátil aj na konci svojej životnej cesty. Miloval svoj rodný dom, stromy v sade, z plodov ktorých bola fajnová „živá voda“. Napriek tomu, že svoj pracovný a tvorivý život prežil v Bratislave, Považská Bystrica zostala v jeho srdci.

Do Bratislavy odišiel kvôli štúdiám: na Filozofickej fakulte UK vyštudoval síce odbor slovenčina – história (1960–1965), ale už počas štúdia navštevoval lektorát (vtedy srbochorvátskeho jazyka a literatúry a absolvoval viaceré študijné pobyty v krajinách vtedajšej Juhoslávie. Práve tento fakt a táto skúsenosť ho priviedli k celoživotnému záujmu o jazyky, literatúry a kultúry tejto oblasti. Stal sa jedným z ich najvýznamnejších propagátorov a sprostredkovateľov v slovenskom kultúrnom priestore. Po skončení štúdiá pracoval najskôr ako redaktor – v Československom rozhlase (1965–1966), vo vydavateľstve Tatran (1967–1969); istý čas pôsobil ako publicista a prekladateľ na voľnej nohe (1969–1972) a následne šesť rokov ako jeden z redaktorov novovznikajúceho časopisu pre inonárodné literatúry *Revue svetovej literatúry*. V tomto čase v ňom vyšlo množstvo literárnych textov, ktoré slovenskej čitateľskej verejnosti prinášali nové mená, témy, žánre, ba aj celé literatúry a medzi nimi – vďaka Jánovi Jankovičovi – aj spomínané južnoslovanské literatúry. Jeho preklady samozrejme vychádzali aj knižne.

Od 80. rokov až do odchodu do dôchodku pôsobil Ján Jankovič v Slovenskej akadémii vied. Najskôr pracoval ako šéfredaktor a riaditeľ akademického vydavateľstva VEDA a po obhajobe dizertačnej práce *Reštaurácia – spoločná téma A. Nemčiča-Gostovinského*

a *J. Kalinčiaka* (1991), ktorá sa venovala komparatívnemu pohľadu na slovenské a slovanské literatúry, sa stal pracovníkom novovznikajúceho Ústavu svetovej literatúry SAV. V ústave zotrval viac ako dve desaťročia, bol jeho profilovým pracovníkom a inšpirátorom mnohých domácich i medzinárodných vedeckých či publikačných podujatí, ako člen SKS sa pravidelne zúčastňoval tých najvýznamnejších národných i medzinárodných slavistických podujatí.

Jankovičovi ako neuveriteľne usilovnému, a preto tvorivo plodnému človeku sa viac ako štyri desaťročia – konštatovala som to aj v hesle o ňom v *Slovníku slovenských prekladateľov umeleckej literatúry. 20. storočie A – K* (VEDA, 2015, s. 296-298) – darilo „uvádzať do slovenskej literatúry umelecké postupy a témy, ktoré v nej absentovali a rezonovali aj v slovenských literárnych kruhoch“, ale aj úspešne prepájať vlastné prekladateľské aktivity s odbornou reflexiou literatúry srbskej, chorvátskej, slovinskej i macedónskej proveniencie v slovenskom kontexte. Doma aj v zahraničí publikoval desiatky štúdií, početné monografie a antológie, mapujúce najmä dejiny recepcie a prekladu. Prekladateľsky i odborne sa venoval i detskej literatúre či čitateľsky prítlačlivej historickej próze (najprekladanejšej chorvátskej autorky M. J. Zagorke), v spolupráci s poprednými slovenskými básnikmi aj prekladom poézie, ich reflexii a kontextualizácii v slovenskom kultúrnom priestore. Prekladové zbierky, viaceré (často dvojazyčné) antológie vždy doplnil kompetentným úvodom, doslovom i ďalšími relevantnými materiálmi, najmä o dejinách prekladovej a literárnovednej recepcie daného žánru či literatúry vôbec: pars pro toto uvediem knižku spájajúcu žánre antológie s vedeckou monografiou *Poézia slovensko-srbskej vzájomnosti 1827–1938* (2008).

Jeho srdcovou záležitosťou však boli žánrovo rôznorodé dramatické texty. Na slovenské divadelné scény sa mu podarilo uviesť chorvátske komédie M. Grgića, ale aj populárne hry srbského dramatika D. Kovačevića (asi najhranejšou bolo *Zberné stredisko* v SND v roku 1984), ako aj ďalšie texty inscenované okrem divadiel aj v rozhlase i v televízii, často podne-

cujúce umeleckú kritiku súdobej totalitnej moci. Takto by sme mohli vymenúvať i ďalších slovinských či macedónskych autorov, dôležité je však zdôrazniť, že na prelome 20. a 21. storočia, teda v čase nevelmi naklonenom prekladaniu zo slovanských jazykov a literatúr v týchto aktivitách pokračoval. Práve vďaka nemu aj v tomto čase uvádzali slovenské divadlá preklady hier z dramatickej tvorby národov bývalej Juhoslávie temer výlučne z jeho pera (M. Gavran, V. Modernhofer, L. Bauer, T. Arsovski a ďalší).

Neoceniteľné skúsenosti a široké znalosti predmetov záujmu naplno využíval aj ako bádateľ: dva diely *Chorvátskej literatúry v slovenskej kultúre* (1997, 2002), monografia *Srbská dráma na Slovensku* (srbsky 2005, slovensky 2006) a, pochopiteľne, priekopnícky *Slovník prekladateľov s bibliografiou prekladov z macedónčiny, srbsčiny, chorvátčiny a slovinčiny* (2005) dnes patria k absolútne nevyhnutným teoretickým i kultúrohistorickým východiskám pre každého, kto sa venuje alebo sa bude v budúcnosti venovať reflektovaniu týchto literatúr. Za slovník získal Ján Jankovič právu J. M. Hurbana v kategórii pôvodných slovenských bibliografických diel vydaných v roku 2005, ocenení sa dočkal ako prekladateľ i vedec aj zo strany slovanských krajín, ktorých literatúry v slovenskom kultúrnom priestore neúnavne propagoval. Za popularizáciu a prekladanie srbskej drámy dostal cenu Sterijino Pozorje (Nový Sad, 1994), za preklady z chorvátčiny Cenu J. Benešiča, v roku 1998 mu chorvátsky prezident udelil Rad Danice chorvátskej (Záhreb – Bratislava), v roku 2003 jednak prestížnu cenu Iny za šírenie chorvátskej literatúry, jednak cenu srbského PEN klubu pre najlepšieho zahraničného prekladateľa. Bol čestným členom početných inštitúcií, členom korešpondentom Chorvátskej akadémie vied a umení.

Dalo by sa ešte dlho hovoriť o mnohých aspektoch jeho aktivít – o tom, akú významnú úlohu zohralo v 90. rokoch minulého i nultých rokoch tohto storočia vydavateľstvo, ktoré založil, ako sa mu – v týchto pre kultúru neľahkých časoch – podarilo zachovať kontinuitu prekladania literatúr bývalej Juhoslávie, ale i fakt, že jeho práca ad fontes v archívoch doma i v zahraničí je neoceniteľná, nenahraditeľná a v istom slova zmysle dnes už neuskutočniteľná. Dalo by sa hovoriť ešte dlho o jeho aktivitách ako slavistu par excellence i o jeho organizátorskej práci v tomto smere.

Profil Jána Jankoviča by nebol kompletný ak by sme nepripomenuli jeho povzbudzovanie mladších kolegov – ak len trochu cítil záujem a ochotu na seba pracovať, nežištne poradil, ba doslova pomohol aj tým, že im dal príležitosť odborne či prekladateľsky sa rozvíjať.

Pri tomto, až neuveriteľnom nasadení bol Ján Jankovič človekom tolerantným a „načúvajúcim“, s ktorým sa dalo – na jednej strane – vecne diskutovať, polemizovať, sporiť sa, človekom, ktorý sledoval práce kolegov a neustále ho bavilo sa s nimi konfrontovať, poznávať nové. Na druhej strane – určite aj vďaka obdivuhodnému vzťahu s manželkou výtvarníčkou Naďou Rappensbergerovou – literatúru nevnímal izolovane, ale v širšom kultúrnom kontexte ako prirodzenú súčasť širokého spektra výtvarného umenia, divadla, hudby či filmu.

Dôležité je zdôrazniť, že tento pracovitý človek bol aj človekom z mäsa a kostí, ktorý miloval život v celej jeho kráse a so všetkým, čo prináša, v čom ho bezpochyby inšpirovali aj slnečné krajiny jeho literárnych záujmov s vôňou mora, vína a sladkého ovocia.

Ján Jankovič bol skrátka nielen vedec, prekladateľ, ale aj kolega v tom pravom slova zmysle a človek, ktorý ostáva v pamäti aj v srdci.

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2022.1.8>

Mária Kusá

Před sto lety se narodil profesor Roman Mrázek

V roce 2021, kdy jsme si připomněli 100 let od zahájení výuky na brněnské filozofické fakultě, připomněli jsme si také 100. výročí od narození významného brněnského jazykovědce, rusisty a slavisty *prof. PhDr. Romana Mrázka, CSc.*

Narodil se 21. listopadu 1921 v Letovicích. Jako začínající univerzitní student zažil násilný zákrok německých okupantů proti českým vysokým školám. Ve vynucené studijní přestávce působil převážně jako učitel na různých místech a teprve po válce ukončil studium oboru *ruština – dějepis* na brněnské filozofické fakultě. Velmi brzy se osvědčil jako mimořádně talentovaný žák svých učitelů. Když nastoupil v roce 1954 po několikaleté učitelské praxi a po krátkém lektorském působení na JAMU na tehdejší katedru rusistiky filozofické fakulty, měl za sebou již první uveřejněné stati, svědčící o tom, že z něho vyrůstá bádateľ mnohostranného zájmu o jazykovou problematiku a širokého pracovního záběru. Už zvěsti přicházející z jeho dřívějších pracovišť dávaly tušit, že jde o pedagoga nevědění desítky jeho posluchačů, kteří po letech a s vděkem vzpomínají na hodiny strávené na jeho přednáškách a seminářích. Mrázkovy didaktické schopnosti byly podloženy jeho rozsáhlou a hlubokou vědeckou erudicí. Jeho mnohostranný zájem o lingvistickou problematiku a široký pracovní záběr vyústil